

Asia: VN/2575/2021

Luonnos hallituksen esitykseksi oppilas- ja opiskelijahuoltolain, terveydenhuoltolain sekä korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta annetun lain 6 §:n muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Vastaajataho:

Järjestö, työnantajat/työntekijät

Kunnan ja hyvinvointialueen yhteistyön varmistaminen

1a) Hyvinvointialueen olisi esityksen mukaan yhdessä alueensa kuntien kanssa muodostettava *alueellinen opiskeluhuollon yhteistyöryhmä*. Onko ehdotus mielestänne tarkoituksenmukainen kunnan ja hyvinvointialueen yhteistyön varmistamiseksi?

Kyllä [On tarpeen, että myös opiskeluhuollon yhteistyötä voidaan toteuttaa nykyisen kaltaisena jatkossa. Riski yhteistyössä järjestetyn opiskeluhuollon rappeutumiseen on olemassa, kun oppilashuolto siirretään hyvinvointialueille ja opiskeluhuoltohenkilöstön johtaminen tapahtuu hyvinvointialueilta, jossa opiskeluhuoltotyötä ja sen erityispiirteitä ei tunneta. Opiskeluhuollon työntekijöillä on paras osaaminen alastaan. Tämä tulee huomioida etenkin yhdessä toteutetun opiskeluhuollon kehittämisessä hyvinvointialueilla. Oppilaiden, opiskelijoiden ja vanhempien tulee voida osallistua kehittämiseen tasavertaisesti opiskeluhuollon työntekijöiden kanssa. Tämän päivän kehittämiseen kuuluisi ottaa alusta saakka mukaan myös kehitettävän työn kohteet eli oppilaat, opiskelijat ja heidän vanhempansa sekä opettajat – tasavertaiseksi jäseneksi, ei vain tiedon tuottajaksi. Alueellisissa opiskeluhuollon yhteistyöryhmissä tulee huomioida myös kuntoutusalan osaaminen ja kehittäminen osana opiskeluhuoltoa esimerkiksi varmistamalla, että yhteistyöryhmissä on riittävästi kuntoutusalan osaamista. Tällä tavoin taataan riittävät ennaltaehkäisevän ja varhaisen kuntoutuksen palvelut, mahdollisuus palveluiden kehittämiseen yhteistyössä opettajien, oppilaiden ja opiskelijoiden kanssa sekä ylipäättään nyt suunnitelmasta puuttuvan kuntoutuksen näkökulman huomioiminen hyvinvointisuunnitelmissa. Esityksessä todetaan, että "...uusi yhteistyörakenne kokoaisi yhteen opetustoimen ja sosiaali- ja terveystoimen opiskeluhuollon toimijoita aiempaa laajemmin. Tämä voisi parhaimmillaan hyödyttää kaikkia osapuolia. Toimivia käytäntöjä olisi mahdollisuus jakaa ja laajentaa koko hyvinvointialueelle." Esityksessä tulee tunnistaa myös kuntoutusalan, kuten toimintaterapeuttien, osaaminen oppilashuollossa. Tällä hetkellä sen

hyödyntäminen vaihtelee alueittain. Asian tunnistaminen esityksessä edesauttaisi käytäntöjen yhdenmukaistamista.]

1b) Millä taholla tulisi käsityksenne mukaan olla vastuu alueellisen opiskeluhuollon yhteistyöryhmän muodostamisesta?

Koulutuksen järjestäjällä [Koulutuksen järjestäjän roolia puoltaa yhteistyössä rakennetun opiskeluhuoltotyön ja sen kehittämisen osaaminen osana kouluyhteisön toimintaa. Järjestäjän valinta myös todennäköisesti turvaksi ja mahdollistaisi muita vaihtoehtoja paremmin hyvinvointialueella työskentelevien opiskeluhuollon työntekijöiden työn painopisteen säilymisen ennaltaehkäisevässä yhteisöllisessä työssä.]

2) Kunnan tai useamman kunnan yhdessä tulisi laatia opiskeluhuollon toteuttamiseksi *kunnan opiskeluhuoltosuunnitelma*, joka liitettäisiin lastensuojelulain (417/2007) 12 §:n mukaiseen kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan. Onko esitys mielestänne tarkoituksenmukainen?

-

3) Hyvinvointialueella tulisi olla *alueellinen opiskeluhuoltosuunnitelma*. Se valmisteltaisiin alueellisessa opiskeluhuollon yhteistyöryhmässä ja hyväksyttäisiin hyvinvointialueen aluevaltuustossa. Alueellinen opiskeluhuoltosuunnitelma liitettäisiin lastensuojelulain 12 §:ssä tarkoitettuun alueelliseen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan. Huomioitanne esityksestä?

Pyrkimys yhteistyöhön ja kokonaisvaltaiseen ajatteluun suunnitelmia tehtäessä on hyvä ja kannatettava ajatus. Kuntoutusalan osaaminen lasten hyvinvoinnin edistämisessä tulee huomioida moniammatillista työtä suunniteltaessa. Alueellista opiskeluhuoltoasuunnitelmaa koskevassa sääntelyssä tulee siksi selkeästi kirjata, että siihen on otettava mukaan kuntoutusalan asiantuntijat. Mukaan ottaminen tarkoittaa suunnitelmallista ennaltaehkäisevää, varhaista ja oikea-aikaista kuntoutusta osana lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämistä ja syrjäytymisen ennaltaehkäisemistä.

4) Mikäli esitys ei mielestänne riittävästi huomioi erilaisia opetuksen ja koulutuksen järjestäjiä, kuten esimerkiksi ne, jotka toimivat useamman kunnan alueella tai yksityiset koulutuksen järjestäjät, millä tavoin muuttaisitte esitystä?

Myös muut oppilashuollon ammattiryhmät tulee lisätä esitykseen psykologien ja kuraattorien rinnalle. Tällä hetkellä opiskeluhuollossa toimii järjestäjänä mm. toimintaterapeutteja, joiden asemaa esityksessä ei tunnisteta.

5) Hyvinvointialue järjestää opiskeluhuoltopalvelut 1.1.2023 alkaen. Näettekö, että opetuksen tai koulutuksen järjestäjällä on yhdessä hyvinvointialueen kanssa edellytykset huolehtia oppilas- ja opiskelijahuoltolain 9 §:n mukaisesti siitä, että opiskeluhollosta muodostuu toimiva ja yhtenäinen kokonaisuus?

Ei [Alueellisissa opiskeluhuollon yhteistyöryhmissä tulee huomioida kuntoutusalan osaaminen ja kehittäminen osana opiskeluhuoltoa varmistamalla, että yhteistyöryhmissä on riittävästi kuntoutusalan ammattihenkilöitä (ml. toimintaterapeutit). Toimintaterapeutin osaaminen tulee tunnistaa opiskeluhuollossa ja sisällyttää lainsäädäntöön. Toimintaterapeutin osaamisen avulla oppilaat ja opiskelijat saavat tarvitsevansa tuen ennaltaehkäisevästi.]

Opiskeluhuollon yksilökohtaisen työn kirjaaminen, rekisterinpito ja tietosuoja

6) Esityksessä täsmennetään opiskeluhuollon kirjaamiseen, rekisteröintiin ja tietojen salassapitoon liittyviä oppilas- ja opiskelijahuoltolain säännöksiä. Huomioitanne esityksestä?

Opiskeluhuoltotyön kirjaamisen kehittäminen on kannatettavaa. Opiskeluhuoltoasiakirjojen siirtyminen Kanta-palveluun on hyvä asia ja helpottaa yhteistyötä eri toimijoiden välillä.

Kirjaamisen kehittämisessä tulee huomioida myös osallisuuden ja hyvinvoinnin tukemiseen liittyvä ennaltaehkäisevän työn kirjaaminen. Tämä tarkoittaa ryhmien luokka- ja kouluyhteisötasolla tehtävää opiskeluhuollon ennaltaehkäisevää hyvinvointityötä, ei pelkästään yksilö- tai ryhmäkäyntien kirjaamista.

7) Miten arvioisitte esitysluonnosta tietosuojasääntelyn näkökulmasta?

-

8) Opiskeluhuollon siirtyessä hyvinvointialueelle tulee myös opiskeluhuollon psykologien ja kuraattorien kirjaamat asiakastiedot tallentaa valtakunnallisiin tietojärjestelmäpalveluihin eli Kanta-palveluihin. Kanta-palveluihin liittymisen määräaajoista säädetään laissa sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä. Psykologien tietojen tallentaminen tulisi aloittaa heti hyvinvointialueiden aloittaessa. Sosiaalihuollon ja kuraattorien liittymisvelvoitteen määräaika on 1.9.2024. Arvioitko tarvittavien muutosten olevan mahdollisia näiden määräaikojen puitteissa?

-

Muut huomiot esityksestä

9) Oppilas- ja opiskelijahuoltolain 16 §:n mukaan oppilaitoksen työntekijän tulee olla yhteydessä opiskeluhuollon psykologiin tai kuraattoriin, jos oppilaitoksen tai opiskeluhuollon työntekijä arvioi opiskelijan tarvitsevan opiskeluhuollon psykologi- tai kuraattoripalveluja. Esityksessä ehdotetaan, että yhteydenotto opiskeluhuoltopalveluihin koskisi psykologin ja kuraattorin palveluiden lisäksi myös koulu- ja opiskeluterveydenhuollon lääkärin ja terveydenhoitajan palveluja. Yhteydenotto tapahtuisi jatkossa yhteisymmärryksessä oppilaan tai opiskelijan kanssa. Huomioitanne esityksestä?

Esitys ei huomioi kuntoutusalan asiantuntijoita (ml. toimintaterapeutit) ammattihenkilöinä, joihin oppilaitoksen työntekijä voi olla yhteydessä. Tämä tulee mahdollistua jatkossa.

Lisäksi esitys ei huomioi oppilashuollossa tärkeänä työvälineenä käytettyä matalan kynnyksen konsultaatiota, jonka tavoitteena on tukea kouluyhteisössä toimimista, oppimista ja osallisuutta. Mahdollisuus oppimisen tukemiseen liittyvään matalan kynnyksen konsultaatioon tulisi jatkossakin taata opettajille ja oppilashuollon työntekijöille ilman oppilaan, opiskelijan tai vanhempien suostumusta. Myös koko luokkaa koskevia konsultaatioita tulisi pystyä tekemään helposti yksilöimättä konsultaatiota tiettyyn lapseen.

10) Hyvinvointialue järjestää 1.1.2023 alkaen opiskeluhuollon psykologi- ja kuraattoripalvelut, kouluterveydenhuollon sekä lukioden ja ammatillisen koulutuksen opiskeluterveydenhuollon. Voimassa olevan oppilas- ja opiskelijahuoltolain 24 §:n mukaan Terveiden ja hyvinvoinnin laitos ohjaa ja kehittää yhteistyössä Opetushallituksen kanssa edellä mainittuja palveluja. Esityksen mukaan Opetushallitus ja Terveiden ja hyvinvoinnin laitos ohjaisivat ja kehittäisivät yhdessä yhteisöllistä opiskeluhuoltoa ja

Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksella olisi päävastuu edellä mainittujen hyvinvointialueen järjestämisvastuulla olevien palvelujen ohjauksesta ja kehittämisestä. Pidätekö esityksen mukaista ohjaus- ja kehittämisvastuun muutosta tarkoituksenmukaisena vai tulisiko Opetushallituksen ohjaus- ja kehittämisrooli säilyttää nykyisellään?

En ota kantaa

11) Mahdolliset muut huomionne esitysluonnoksesta?

Kuntoutuspalvelut tulee kirjata esitykseen selkeämmin, koska esityksessä käsiteltävissä opiskeluhoollon palveluissa on kyse sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmään lukeutuvista palveluista. Monialainen osaaminen tulee mahdollistaa palveluissa, koska esityksellä pyritään kehittämään mahdollisemman laaja-alaista lasten ja nuorten hyvinvointiin ja oppimiseen liittyvää yhteistyötä ja kehittämistä kunta-/perustason opetuksen ja hyvinvointipalvelualueen sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen kesken.

Esityksessä 15 § a Opiskeluhoollon Pykälän 1 momentti rajaa tulevaisuuden opiskeluhoollotyön monialaisen yhteistyön kehittämistä. Nyt esityksessä todetaan seuraavasti: " 15 a §. Opiskeluhoolltopalvelut. Pykälän 1 momentin mukaan opiskeluhoolltopalveluilla tarkoitettaisiin terveydenhoolltolain 16 §:ssä tarkoitettuja kouluterveydenhoollon palveluja, 17 §:ssä tarkoitettuja lukioiden ja ammatillisten oppilaitosten opiskelijoiden opiskeluterveydenhoollon palveluja ja 17 a §:ssä tarkoitettuja psykologipalveluja sekä sosiaalihoolltolain 27 c §:ssä tarkoitettuja kuraattoripalveluja...Oppilas- ja opiskelijahoolltolain 3 §:n 3 momentissa määritetään opiskeluhoollon palveluiksi psykologi- ja kuraattoripalvelut sekä koulu- ja opiskeluterveydenhoollon palvelut. Esitettävän 15 a §:n 1 momentin mukainen määritelmä olisi edellä mainittua määritelmää tarkempi. Opiskeluhoolltopalveluissa on kyse sosiaali- ja terveydenhoollon palvelujärjestelmään lukeutuvista palveluista. Siten on perusteltua säätää niiden määritelmästä sosiaali- ja terveydenhoollon lainsäädännössä." Tämä muutos kenties tarkoittaisi sitä, että opiskeluhoolllossa ei voisi enää jatkossa työskennellä muita kuin nyt lakisääteisesti sinne määriteltäviä työntekijäryhmiä. Ammattiryhmien listaamista tai rajaamista esityksessä tulee välttää, jotta mikään ammattiryhmä ei perusteettomasti rajaudu pois opiskeluhoollon palveluista. Tämä on tärkeää moniammatillisen lasten ja nuorten hyvinvoinnin tukemiseksi ja asiakaslähtöisen näkökulman kannattelemiseksi.

Esityksessä tulee huomioida myös kuntoutuksen uudistamiskomitean ehdotukset kuntoutusjärjestelmän uudistamiseksi (2017), jossa todetaan " - Kansaneläkelaitoksen ja koulutuksen palvelujärjestelmissä on tunnistettava kuntoutustarpeessa olevat nuoret ja tehtävä yhteistyötä, jotta nuorille, joiden toimintakyky on olennaisesti alentunut, voidaan tarjota kuntoutusta mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Tulevien maakuntien ja Kansaneläkelaitoksen on kehitettävä nuorille kuntoutuspalveluja osana heidän arkeaan, kiinteässä yhteydessä työ-, koulu- ja opiskelu ympäristöihin."

Lisätietoa koulutoimintaterapiasta

<https://www.toimintaterapeuttiliitto.fi/koulutoimintaterapia/>

Moniammatillista yhteistyötä oppilaiden hyvinvoinnin eteen – koulutoimintaterapia etsii ratkaisuja arjen haasteisiin | espoo.fi

Mäkelä Leila
Suomen Toimintaterapeuttiliitto ry